

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI BOLALARNI TA'LIM- TARBIYA OLISH JARAYONIDA HARAKATLI O'YINLAR BOLA NUTQINI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI

Qashqadaryo viloyati Shaxrisabz tumani
12-son DMTT direktor o'rinbosari
Murodova Gulruh Tohrovna

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'yin faoliyatining inson hayoti barcha bosqichlarida motivatsiya hamda intilishni stimullovi xususiyatlari, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar uchun o'yin, ularda shaxs sari shakllanayotgan "Men"i, qiziqishlari, manfaatlari, istak va xayollarini ro'yobga chiqarish, tanlov erkinligining mavjudligi, tashabbuskorlik, mustaqillik, kreativlikning shakllanishidagi o'rni batafsil bayon etilgan.

Kalit so'zlar: harakatli o'yinlar, maktabgacha yoshdagi bolalar, qiziqish, motivatsiya, his-tuyg'ular, stimul, mustaqillik, tashabbuskorlik, kreativlik, xalq pedagogikasi.

THE IMPORTANCE OF ACTIVITY GAMES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF PRESCHOOL CHILDREN IN THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S SPEECH

Annotation

This article describes in detail the motivational and aspiration-stimulating properties of game activity at all stages of human life, the role of play for preschool children in the formation of their "I", interests, interests, desires and fantasies, the presence of freedom of choice, initiative, independence, and creativity.

Keywords: activity games, preschool children, interest, motivation, emotions, stimulus, independence, initiative, creativity, folk pedagogy.

Harakatli o'yinlarning kelib chiqishi qadim xalq pedagogikasiga borib taqaladi. O'yinlarning kelib chiqishi va tarixi xaqidagi ma'lumotlar bizgacha XI asrning buyuk mingvisti, tarixchisi, etografi Maxmud Qoshqariyning «Devonu lug'otit turk» kitobi orqali yetib kelgandir. Asarda o'zbek harakatli o'yinlarini boshlashdan oldin amalga oshiriladigan chaqirish, to'planish, o'yin boshi, chek tashlash kabi o'yin shakllaridan namunalar keltirilgan.

Zahiriddin Muhammad Boburning «Boburnoma» asarida ham sport o'yinlaridan qilichbozlik, kurash, ko'pkariga alohida e'tibor berilib, ularni yoshlarni jismonan baqquvat bo'lishlariga katta ta'sir ko'rsatishi ko'rsatib o'tilgan.

Ilk yoshli bolalar oilalarda bolaning dastlabki harakati bilan bog'liq ovunmashoqlar, ermak o'yinlar yordamida tarbiyalanganlar. Undan kattaroq yoshdagi bolalar hayotida rang-barang harakat mazmuniga ega bo'lgan (o'z ichiga bolalarni rom qiluvchi o'yin boshlanmalari, xirgoyilari, sanashmashoqlarni oluvchi) xalq o'yinlari katta o'rin olgan. Bu esa Bolani gapirishga so'zamaol bo'lishga undagan.

Barchamizga ma'lumki, faoliyat va faollik turlari ichida o'yin faoliyati inson hayotining barcha bosqichlarida qiziqish, motivatsiya hamda intilishni stimullovchi xususiyati bilan ajralib turadi. O'yin faoliyati psixologik nuqtai nazardan qaralganda, asosan kichik yoshdagi maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar hayotida muhim o'rin tutadi. Buning sababi, maktabgacha ta'lim yoshidagi bola uchun o'yin, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolaning individdan shaxs sari shakllanayotgan "Men"ning qiziqishlari, manfaatlari, istak va xayollarini ro'yobga chiqarish, har ikkala jins vakillari bilan o'zaro munosabatda bo'lishda tajriba orttirish, tanlov erkinligining mavjudligi, tashabbuskorlik, mustaqillik, kreativlikda deyarli tasavvur etgan hamma imkoniyatlarni tax'minlash ehtimoli mavjud bo'lgan maxsus dunyo hisoblanadi. O'yin maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanayotgan 3-7 yoshli bolaga turli xil harakatli o'yinlar, ijtimoiy-madaniy, munosabatlar (o'yin jarayonida ham, real hayotda ham) sinab ko'rish, shuningdek, ko'plab ijobiy his-tuyg'ular, taasurotlar, unutilmas, quvonchli daqiqalarni boshdan kechishiga sharoit yaratadi.

Harakatli o'yinlar jismoniy tarbiyaning asosiy vositasidir. Harakatli o'yinlar bolalarning harakat faoliyati jismoniy rivojlanishiga, harakat ko'nikmalari va jismoniy sifatlarning shakllanishiga, organizmning funksional faoliyatini oshirgan va emotsional quvnoqlik tuyg'ularini kuchaytirgan holda salomatlikni mustahkamlashga ijodiy ta'sir etadi.

Harakatli o'yinlarni o'tkazishda erishiladigan sog'lomlashtirish samarasi bolalarning o'yin faoliyati jarayonida yuzaga keladigan va bola ruhiyatiga yaxshi ta'sir etadigan ijobiy emotsiyalar bilan uzviy bog'liqdir. Emotsional ko'tarinkilik 3-7 yoshli bolalarda barcha uchun umumiy bo'lgan maqsadga erishishga intilish uyg'otadi va u vazifalarni aniq tushunishda, harakatlarning o'zaro mosligida, fazoda va o'yin sharoitlarida aniq mo'ljallash olishda, topshiriqlarni tezlashtirilgan sur'atda bajarilishida ifodalanadi.

3-7 yoshli bolalarning maqsadga erishishga nisbatan kuchli ishtiyoqi va zavqli intilishi asosida turli to'siqlarni yengib o'tishga yordam beruvchi irodaning roli oshadi.

Harakatli o'yinlar bolalar tomonidan avval egallangan harakat ko'nikmalarini takomillashtirish va jismoniy sifatlarni tarbiyalash metodi bo'lib xizmat qiladi.

O'yin jarayonida bola o'z e'tiborini harakatni bajarish usuliga emas, balki maqsadga erishishga qaratadi. U o'yin shartlariga muvofiq harakat qiladi, bunda chaqqonlik ko'rsatadi va shu asnoda harakatlarni takomillashtiradi.

Harakat faoliyati sifatida harakatli o'yin muayyan o'ziga xos xususiyatlarga ega: u boladan signal va o'yinda to'satdan bo'ladigan o'zgarishlarga tezda javob berishni

talab qiladi. Deyarli har bir harakatli o'yinda harakatlar va bolalar harakatiga oid signallar mavjud. Masalan «Chumchuq uchdi», «Gulchambar».

O'yindagi faol harakat faoliyati bola so'zlashish va tormozlanish jarayonlarini takomillashtirgan holda nerv tizimini mashq qildiradi, kuzatuvchanlik, topqirlik, atrof-muhitda mo'ljal olish qobiliyatini, botirlik, chaqqonlik tashabbus ko'rsatish, maqsadga erishishning mustaqil usulini tanlashni tarbiyalaydi.

Maktabgacha tarbiya yoshidan boshlab, bolalarda o'z xalqining urf-odatlarini, an'analari, tarixini bilishga bo'lgan qiziqishni tarbiyalash maqsadida "Ilk Qadam" dasturida har bir yosh guruhi uchun o'rgatiladigan milliy va harakatli o'yinlar, ta'lim va tarbiya jarayonlarining yangicha ko'rinishlari ko'rsatib berilgan.

Xulosa qilib aytganda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishda harakatli o'yinlarni mashg'ulotlar jarayonida yangi pedagogik texnologiyalar orqali takomillashtirish muhim va dolzarb vazifa hisoblanadi. Chunki maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilarining kompetensiyasini rivojlanishida "o'yin" muhim ahamiyat kasb etadi va bu bola shaxsining shakllanishida katta o'rin tutadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Usmonxo'jaev G.S. "1001 o'yin" T.Meditsina 1999 y.

2. Usmonxo'jaev G.S. "Harakatli o'yinlar" T.Meditsina 1999 y. "Science and Education" Scientific Journal November 2020 / Volume 1 Issue 8
www.openscience.uz 527
3. Qoraboev U. "O'zbek xalq o'yinlari" Toshkent 2001y

